

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Iustitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1627

IV. An omnes actiones infidelium sint peccata.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

à toto genere; quandoque enim hæretici etiam, ex hoc capite Ethnicorum malitiam superant, vt de Manichæis notat Sanctus Thomas cit. articulo 6. de nostris hæreticis Valentia cit. pun. 3. Plura dub. 5. vbi in specie de hæresi & apostasia agitur.

DVBIUM III.

An omnes Infidelium actiones sint peccata.

S. Thomas 2. 2. q. 10. a. 4.

Pertinet hæc etiam dubitatio ad Infidelitatem, eiusque naturam in genere cognoscendam. Neq; vero est hæc eadem quæstio cum illa, quam tractauimus in materia de gratia tom. 2. disputat. 6. quæstio. 3. dub. 2. an homo possit vllum opus bonum morale facere, sine gratiæ auxilio, vt nonnulli existimasse videntur; quandoquidem Infidelitas non excludit omne auxilium gratiæ, sed solum fidem.

Neq; etiam secundo proprie eadem hæc quæstio est, cum illa Augustini, contra Iulianum l. 4. c. 3. an Infideles habeant aliquas *veras virtutes*; non solum quia vocula *veræ virtutis* emphatica est, & Augustino, alijsque sacris scriptoribus proprie virtutem Christianam, & ad iustitiam Christianam pertinentem sonat, vt inferius dicetur, sed etiam quia virtus simpliciter & absolute dicta habitum significat, eumque ita in suo genere perfectum, vt subiectum vere & absolute denominet: fieri autem potest, vt licet absque fide paucæ quædam actiones bonæ morales eliciantur, nunquam tamen constans virtutis habitus acquiratur, multitudine scilicet vitiosorum actuum vim bonorum actuum, ad constantem habitum, virtutis gignendum, prorsus obliterante ac enervante.

Neque tertio quæstio est, an actio, quæ non est ex fide, hoc est, non secundum conscientiam dictamen, iuxta phrasin Apostoli Rom. 14. v. 23. possit esse moraliter bona. Nam & in hoc omnes tam Catholici, quam hæretici consentiunt, actionem eiusmodi bonam esse non posse, vt suo loco dictum tom. 2. disp. 2. q. 6. dub. 2.

Vt mirum sit, fuisse qui cum super hæc quæstione diu multumque disputasset, asserendo, Augustinum contra Pelagianos contrarium asserentes indubitate sensisse, omnia opera Infidelium esse peccata, idq; etiam ex eodem docuisse Gregorium Ariminensem, & Cassalium; eamque S. Augustini mentem fuisse, etiam plures recentiores, euidentia verborum Augustini conuictos, agnouisse, imo omnes Catholicos circa rem hanc (vbi de Augustini mente agitur) prope consentire, & quod amplius est, omnes Patres, saltè eos, qui tempore Augustini, & post ipsum vixerunt, contraque heresin Pelagianam & semipelagianam scripserunt, idem cum S. Augustino docuisse; tandem tamen totam controuersiam ad eum sensum reuocat, vt & Augustinus, & Patres cæteri, per fidem intellexerint practicum conscientie di-

ctamen, iuxta phrasin Apostoli Rom. 14. v. 23. Quasi vero Pelagiani, contra quos ea in re disputat Augustinus, senserint, aliquid contra conscientiam aut rectum conscientie dictamen factum, esse bonum, & expers peccati, quod nemo dixerit.

Nec quarto hoc loco proprie quæritur, vtrum sine fide possit fieri vllum bonum opus meritorium vitæ æternæ: quamuis enim hoc aliqui contra Pelagianos controuersum sit, proprie tamen & ex instituto non hoc loco, sed in 1. 2. de meritis bonorum operum disputatur. Obiter tamen hic etiam aliquid cum S. Thoma dicetur.

Alius est igitur status huius controuersie, si- que duplex. Primus contra huius temporis Sectariorum, an absque fide iustificante, adeoque ab ijs, qui nondum sunt renati & iustificati, vllum opus bonum morale & peccati expers fieri possit. Illi enim simpliciter docent, omnia opera, non solum infidelium, qui fide dogmatica carent, sed etiam non renatorum, qui, vt aiunt, fide iustificante, seu potius ipsa iustitia destituuntur, non solum esse peccata, quod etiam de operibus iustorum dicunt; sed etiam à Deo pro peccatis, & quidem mortalibus, æternamque damnationem adferentibus imputari, vt videre est in Apologia confess. August. a. 18. & 20. & in articulis Smalcaldicis de lib. arbit. & apud Caluinum. lib. 2. Instit. cap. 3. & lib. 3. cap. 120.

Alter controuersie status & sensus est, contra quosdam Catholicos Doctores, an saltem omnes actiones eorum infidelium, qui Deum verum, nullo modo cognoscunt, sint peccata. Etenim Gregorius Ariminensis in 2. dist. 41. q. vn. a. 2. docet, etsi quidè infideles, qui Deum verum aliquo modo saltem ratione naturali cognoscunt, possint quædam opera moraliter bona facere, omnes tamen actiones eorum Infidelium, qui Deum verum non cognoscunt, esse peccata, eo quod tales ad malum finem, vel certe non ad debitum finem, ipsum scilicet Deum, qui est vltimus finis noster, referant omnia. Quam sententiam ex instituto etiam tuetur Gaspar Cassalius l. 1. quadripart. iust. à cap. 21. vsque ad 27. Fauet eidem sententiæ aliquo modo Capreolus in 2. distinctio. 41. quæst. vn. articulo 3. vbi Gregorij sententiam admittit quantum ad actiones alioqui ex præcepto Dei eliciendas, quas nempe existimat necessario ad Deum aut formaliter, aut virtualiter referri debere.

Male vero Cassalius pro eadem sententiâ referit omnes illos, qui vel negant, aliqua creatura fruendum esse, vel docent, omnes actiones moraliter bonas debere aliquo modo, siue explicitè, siue implicitè, ad Deum velut vltimum finem referri. Vtrumque enim præstari potest, etiam ab eo, qui Deum vnum non cognoscit, vt inferius dicetur. Male etiam Arragonius hic q. 10. a. 4. pro eadem sententiâ allegat eos, qui dicunt, sine speciali Dei gratia nullum opus bonum fieri posse, quod etiam putat sensisse Augustinum. Sed est impertinens ad propositum; quandoquidem etiam infideles non omnino carent eiusmodi gratia speciali & actuali, vt superius dictum.

47 Communis autem & vera Doctorum sententia est, posse à quibuscunq; infidelibus nonnullam opera quedam bona moralia, omnifq; peccati & malitia expertia fieri; quam sententiam breuiter sequentibus assertionibus declaramus & confirmamus.

48 **ASSERTIO I.** Omnia quidem opera Infidelium, ex infidelitate facta, adeoq; ad malum finem infidelitatis actualiter, aut proprie virtualiter relata, sunt peccata. Ita S. Thomas hic q. 10. artic. 4. ex comuni omnium Theologorum sententia. Patet ex illo Matthæi 7. v. 18. *Non potest arbor bona malos fructus facere: neq; arbor mala bonos fructus facere; nimirum saltem qua mala est.* In quem sensum etiam S. Thomas ibidem ad 1. explicat dictum Glossæ in illud Rom. 14. *Omne quod non est ex fide, peccatum est;* cum ait: *Omnia infidelium vitia est peccatum: Quod intelligendum est, inquit S. Thomas, vel quia vitia infidelium non potest esse sine peccato, cum peccata sine fide non tollantur: vel quia quidquid agunt ex infidelitate, peccatum est.* Unde ibidem subditur, quia omnis infideliter viuens vel agens, vehementer peccat. Ita S. Thomas. Ratio est manifesta; quia omnis actio ad malum finem formaliter aut virtualiter relata, est mala & peccatum, vt suo loco dictum. Dixi autem virtualiter proprie; quia sola habitualis relatio non sufficit, vt inferius patebit.

49 **ASSERTIO II.** Nullum etiã ab infidelibus opus vere ac simpliciter, adeoq; de condigno meritum fieri potest. Ita S. Thomas ibidem nemine dissentiente. Rationem adiungit: quia peccatum mortale tollit gratiam gratum facientem; infidelitas autem est quoddam peccatum mortale: Ergo Infideles gratia carent: *Ac proinde manifestum est, inquit, quod infideles non possunt operari bona opera, quæ sunt ex gratia (nempe gratum faciente seu iustificante) scilicet opera meritoria.*

50 Sed hæc ratio procedit solum de Infidelibus, in quibus infidelitas à peccato mortali non excusatur; cum tamen sint alij, in quibus infidelitas à peccato mortali propter ignorantiam excusatur, vt dictum dub. 1. quibus tamen nihilo magis meritum de condigno attribui potest. Ratio igitur vniuersalis est; qua nullum datur meritum de condigno sine gratia sanctificante, vt suo loco dictum tom. 2. disp. 6. quæst. 6. dub. 2. & expresse etiam docet S. Thomas hic loc. cit. At vero Infideles quilibet, hoc ipso, quod fide carent, etiam carent gratia iustificante; quæ sine fide esse non potest: Ergo impossibile est, vt infideles, fide scilicet destituti, de quibus loquimur, vllam habeant actionem meritoriam de condigno.

In quo etiam olim grauiter errarunt Pelagiani, qui meritum de condigno asseruerunt absque omni gratia Christi; contra quos proinde passim hoc sensu disputat Augustinus, præsertim contra Iulianum libro 4. cap. 3. Alia ratio est meriti de congruo, saltem respectu alicuius præmij temporalis; id enim sine fide & gratia sanctificante esse posse, ex communi docuimus cit. quæstio. 6. dub. 10.

51 **ASSERTIO III.** Hæreticum tamen, & in Concilio Tridentino merito damnatum, nostri tæporis

Sectariorum dogma est, omnia infidelium ac non renatorum opera esse peccata. Ita sentiunt omnes Catholici; & patet ex verbis Concilij Tridentini sess. 6. canon. 7. vbi relatus antea Sectariorum error, omnia opera Infidelium, hoc est, vt ipsi intelligunt, non renatorum, seu fide iustificante, quam vocant, carentium esse peccata, diserte & ex instituto damnatur: *Si quis dixerit, opera omnia, quæ ante iustificationem sunt, quacunque ratione facta sint, vere esse peccata, vel odium Dei mereri, aut quanto vehementius quis nititur se disponere ad gratiam, tanto cum grauius peccare, anathema sit.*

52 Probatur assertio primo ex scriptura, quæ satis aperte indicat, posse aliqua opera bona moralia esse, etiam sine vera fide, & quidem in ipsis quoque Ethnicis, qui Deum verum non cognoscunt. Matthæi 5. vers. 46. *Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? non ne & publicani hoc faciunt? Et si salutaueritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? nonne & Ethnicici hoc faciunt? Certe redamare amantes, & resalutare salutantes, quod à Christianis pariter, & Ethnicis fieri posse Christus asserit, est opus aliquod moraliter bonum. Quod si Gentiles in hoc ipso opere, semper ob aliquam prauam circumstantiam peccarent, non erat, cur in hoc opere Gentiles cum Christianis exæquarentur. Item Rom. 2. vers. 14. *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea (aliqua scilicet) quæ legis sunt faciunt.* Quem locum fusius expendimus tomo 2. disputatione 6. quæstione 3. dub. 3. vbi generatim probauimus, posse aliquod opus bonum morale fieri absque omni auxilio gratiæ; quanto magis sine gratia fidei.*

53 His accedunt ex scriptura peculiaria exempla infidelium, etiam qui verum Deum non agnouerunt, & nihilominus tamen ob quædam opera moralia in scriptura laudantur. Tales sunt obstetrices Ægypti, Exodi 1. vers. 17. de quibus dicitur: *Timuerunt autem obstetrices DEVM, & non fecerunt iuxta præceptum Regis Ægypti, sed conseruabant mares.* Et vers. 21. *Quia timuerunt obstetrices Deum, adificauit eis domos.* Talis etiam est Berzellai, commendatus à fide & beneficentia erga Dauidem Regem 2. Regum 17. vers. 28. Item Nabuchodonosor fortiter, & iuste Tyrum expugnans, laudatus idcirco & remuneratus à DEO Ezechielis 29. vers. 18. Cum tamen malis operibus nullum præmium, sed poena debeatur, vt dictum tomo 1. disputatione 6. quæst. 6. dub. 4. & 10. Huc spectat illud Danielis 4. vers. 24. ad Nabuchodonosor: *Quoniam Rex consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime.* Quod sane dici non potuisset, nisi eleemosynas bene facere potuisset; quia malis actionibus peccata non redimuntur, sed cumulantur.

54 Secundo probatur assertio auctoritate Patrum. Hieronymus in Ezechielis caput 29. ait: *Ex eo quod Nabuchodonosor mercede accipit boni operis, intelligimus, etiam Ethnicos, si quid boni fecerint, non absq; mercede, Dei iudicio præteriri.* Et in caput. 1. ad Gal. *Unde mulieri absq; fide & Evangelio Christi, vel sapienter faciunt aliqua, vel sancte, vt parentibus obsequantur, vt inopi-*

manum porrigant, non opprimant vicinos, non aliena diripiant. Sancte, inquit, adeoque sine omni peccato.

Chrysoſtomus homil. 67. ad populum Antiochanum. Non potest malus omnino malus esse; sed evenit, ut aliquid habeat boni; neq. bonus esse omnino bonus, sed nonnulla solet habere peccata.

Basiliius homil. 9. hexaem. Sunt & apud nos (homines quoscunq.) virtutes secundum naturam, ad quas familiaritas ipsi anima, non ex doctrina hominum, sed ex ipsa natura, (adeoque sine fide & gratia) inest.

55 Augustinus lib. 4. contra Iulianum cap. 3. Quanto tolerabilis illas, quas dicit in impijs (etiam infidelibus Deum vnum ignorantibus) esse virtutes, divino muneri potius, quam eorum tribueris tantummodo voluntati, licet hoc ipsi nesciant. Et in lib. de perfectione iustitiæ. Quasi pro magno habendum sit, velle nubere (etiam absque peccato) ubi de adiutorio divina misericordia operosus disputatur. Et lib. de Spiritu & lit. cap. 27. Quamquam si discutatur, quo sine fiant (opera quædam ex suo genere bona, ab infidelibus) vix inveniuntur, quæ iustitiæ debitam laudem defensionem mereantur. Vix, inquit, hoc est, non sæpe quidem, sed raro. Et infra. Sicut enim non impediunt à vita æterna iustum quædam peccata venialia, sine quibus hæc vita non ducitur: sic ad salutem æternam nihil profunt impio aliqua opera, (vtique bona) sine quibus difficillime vita cuiuslibet peccati hominis inveniuntur.

Et author hypognost. lib. 3. Fatemur, esse liberum arbitrium omnibus hominibus, habens quidem iudicium rationis, non per quod sit idoneum, quæ ad Deum pertinent, aut inchoare, aut certe peragere; sed tantum in operibus vitæ præsentis, tam bonis, quam malis. Similia habent alij.

56 Tertio accedit ratio contra Sectarios. Nam si omnia opera non renatorum peccata essent, ideo essent, quod operans destitueretur integritate iustitiæ originalis, vt ipsi aiunt; vel etiam quod ipsi velut impij ac Deo exosi omnia opera etiã Deo exosa essent, iuxta illud Sapietiæ 14. v. 9. Similiter odio sunt Deo impius & impietas eius. Et Eccli 34. v. 23. Dona iniquorum non probat Altissimus: sed neutrum potest dici: Ergo. Non primum; quia constat, iustitiã originalem integram homini in hoc statu, non esse debitam; alioqui etiam in ipsis iustis nunquam vere peccata delerentur & auferrentur; quod est aperte contra Scripturam psalm. 50. & alij locis innumeris, vt ex instituto probauimus tom. 2. disp. 4. quæst. 7. dub. 3. & 4. & disp. 6. q. 3. dub. 1. Neque secundũ dici potest; quia iuxta citatum locum Sapietiæ, Deus non quæuis opera peccatoris, sed personam quidem ipsam ratione impietatis, & impietatem eius odio habet. Posterior autem locus intelligitur de acceptance ad salutem æternam.

57 ASSERTIO IV. Multo etiam verius, ac simpliciter tenendum est, posse quosque ab infidelibus Deum verum non agnoscentibus, opera quædam bona moralia, & vndeque honesta fieri, etiam possibilitate consequenti; ac proinde non omnia opera eorundem infidelium esse peccata. Hæc est communis omnium fere Theologorum.

sententia, quam tradunt Magister, ceterique Scholastici in 2. dist. 26. & 41. excepto, vt dixi, Ariminenſi. Item S. Thomas, Caietanus, Bannes, Arragonius, Commentatores hic q. 10. a. 4. item Gratianus, omnesque Canonistæ causa 28. q. 1. omnesque Societatis nostræ Theologi, qui sua scripta typis publicauerunt, speciatim Gregorius de Valentia hic q. 10. punct. 2. Bellarminus lib. 7. de grat. & lib. arbit. cap. 9. & sequent. Suarez lib. 2. de prædestinat. cap. 11. Et tom. 1. de grat. prolegom. 6. cap. 2. num. 6. Valquez 1. 2. disp. 191. capite 2. & Luisius Turrianus hic disp. 50. dub. 3. post Sotum lib. 1. de nat. & grat. cap. 20. & Capreolum in 2. dist. 41. qui omnes oppositam Gregorij sententiam ex instituto refellunt.

Probatur assertio primo ex allatis Scripturæ, & Patrum testimonijs, quæ fere omnia loquuntur non solum de iniustis & peccatoribus, sed etiam de quibuscumque infidelibus, etiam Ethnicis, & verum Deum non agnoscentibus, vt consideranti patebit.

Secundo speciatim probatur auctoritate & definitione Ecclesiæ. Nam in Bulla Pij V. & Gregorij XIII. inter alias propositiones Michaelis Baij, qui lib. 2. de virtutibus impiorum Ariminenſis sententiam fuisse defendit; damnatur, non solum propositio 45. Omne quod agit peccator, vel seruus peccati, peccatum est: sed etiam hæc eius propositio ordine 26. Ad Pelagianismum reiicienda est illa sententia, omnia opera Infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia. Vbi errore librariorum, initio desiderari particulam negatiuam Non, & res ipsa loquitur, & recte notatur Valquez, Suarez, & Luisius locis cit. nisi malis cum nonnullis dicere, verba illa, Ad Pelagianismum reiicienda est illa sententia, esse Verba bullæ, & ad priorem propositionem Baij referri, vt ex contextu bullæ colligitur. In eo vero omnes citati conueniunt, in Baio damnatam esse hanc propositionem, omnia opera Infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia, vt etiam alibi docuimus tom. 2. disp. 6. q. 3. dub. 2. Quæ causa etiam hoc tempore tutum non videtur, eam Baij seu Ariminenſis sententiam defendere; multo minus dicere, inter damnatas Baij propositiones, non paucas esse Catholicas: cum potius adæquate spectata, secundum proprietatem verborum, respectiue censendæ sint erroneæ, temerariæ, male sonantes, &c. vt citata bulla loquitur, & recte exponit Suarez loc. citat. de grat.

59 Tertio probatur assertio duabus rationibus. Si enim omnia opera Infidelium essent peccata, ideo essent, quod vt ipsi aiunt, ab eiusmodi infidelibus ad Deum velut vltimum finem referri debito modo non possent: sed consequens est falsum: Ergo. &c. Minor probatur; quia ad bonitatem actus moralis non requiritur, aut actualis seu explicita relatio operis ad Deum, aut etiam virtualis proprie dicta; supponens scilicet actualem, & ex illa procedens. Alias enim sequeretur etiam fideles peccare, quoties bona opera moralia actualiter aut virtualiter ad Deum non referunt. Sed sufficit relatio implicita, seu ex ipsa

natura.

natura operis; qualis modus relationis ad Deum cernitur in omni opere, quod ad bonum finem moralem per se expetibilem refertur, & simul tamen nulla mala circumstantia vitatur, vt ex communi docuimus tom. 2. disp. 1. q. 1. dub. 3. & 4. & in hac ipsa materia respondet S. Thomas in 2. d. 41. q. 1. art. 2.

60 Altera Ratio est. Quia infideles, etiam qui verum Deum non cognoscunt, non destituuntur sufficientibus auxilijs gratiæ, quibus adiuti peccata vitare, legemque naturæ aliquo modo seruare possint, sicq; etiam se disponere ad vberiora gratiæ auxilia recipienda, quibus immediate possint credere, vt ex communi & certa docuimus tom. 2. disp. 6. q. 2. dub. 2. & q. 3. dub. 7. Ergo possunt bene moraliter operari; quia opera mala nec fiunt ab auxilio gratiæ; nec disponunt ad vberiora auxilia gratiæ.

Et confirmatur eadem ratio; quia ex opposita sententia sequitur, infideles verum Deum non agnoscetes, nec habere gratiam immediate sufficientem, vt credere possint; nec habere vllum modum seu medium, quo ad eiusmodi gratiam se disponere possint; quandoquidem priusquam veri Dei cognitionem habeant, nihil facere possunt, nisi peccare: constat autem peccata non esse dispositiones ad gratiam, seu actuaalem, seu habituaalem acquirendam, sed potius impedimenta. Neque dici potest, eosdem habere possibilitatem antecedentem, non consequentem. Quia cum eiusmodi infideles nonnunquam absque culpa habeant ignorantiam veri Dei, cuius cognitionem opposita sententia per modum principij necessarium esse docet, ad omnem actionem bonam moralem, sane fatendum est, ex eadem sententia eosdem infideles carere possibilitate etiam antecedente ad operandum bene moraliter.

61 ASSERTIO V. Idem dicendum de operibus diuina lege præceptis. Ita contra Capreolum habet communis sententia cæterorum, quos citauimus. Ratio est: quia licet quidem positiuo præcepto Dei obligemur subinde, ad referenda omnia nostra etiam actu, ad Deum velut vltimum finem; minimè tamen necesse est, vt hæc ratio fiat, quoties aliquid diuina lege præceptum exequendum est: præterquam quod etiam si tale præceptum esset, nihilominus à peccato excusare posset ignorantia.

62 ASSERTIO VI. Nihil etiam obstat, quo minus infideles quicumque acquirant bonis actionibus moralibus aliquos virtutum moralium habitus; quamuis vt plurimum non nisi male moraliter operentur. Ita fere citati, speciatim S. Thomas 2. 2. q. 65. a. 2. & 2. 2. q. 23. a. 7. Capreolus in 2. d. 41. q. 1. a. 3. item Bellarminus, Gregorius de Valentia, Suarez, Vasquez, & alij. Et posterior pars est extra controuersiam. Ratio est; tum quia cum infideles Deum verum non agnoscetes, vltimum finem malum sibi præfixum habeant, putandum aliudue bonum temporale, rectæ rationi repugnans, valde pronum est, vt omnes suas, aut certe plerasque actiones ad eundem finem referant, à quo proinde inficiantur. Tum quia ob naturæ corruptionem, & immoderatam procli-

uitatem ad bona temporalia, à toto genere valde difficile est, in agendo, tam quoad obiectum, quàm quoad omnes circumstantias, præsertim finis extrinseci, ne ad vanam gloriam v. g. referantur, debitam obseruare rectitudinem.

63 Priorem partem, præter auctores citatos, expresse docet Basilius loc. cit. Ratio sumitur ex dictis; quia ex actibus generantur habitus proportionati. Cum igitur ab infidelibus subinde exercentur actus boni morales, fieri potest, vt etiam habitus bonos morales, adeoque virtutes morales acquirant. Nec obstat, quod frequentius male operantur: quia nihilominus fieri potest, vt in vno quodam genere certo virtutis v. g. pietatis erga parentes, aut fortitudinis bellicæ, aut iustitiæ politicæ, sapius bene operentur, quam male; adeo vt etiam constantes & durabiles virtutum moralium habitus ex eiusmodi frequentatis actibus generentur. Plura in solutione argumentorum.

64 Cæterum contra tertiam assertionem, obijciunt Sectarij quatuor præcipue Scripturæ loca. I. Illud Matthæi 7. *Non potest arbor mala bonos fructus facere.* II. illud Ioannis 15. *Sine me nihil potestis facere; item, sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso; &c. sic nec vos, nisi in me manseritis.* III. Illud Rom. 14. *Omne quod non ex fide est, peccatum est.* IV. denique illud ad Titum 1. *Coinquatis & infidelibus nihil est mundum.*

65 Ad primum Respondetur, sensum esse, arborem malam non posse bonos fructus facere, in quantum mala est; adeoque nec ipsam malam voluntatem in quantum aliquid male vult seu intendit, posse bene moraliter operari, iuxta dicta superius, & Augustinum in Enchiridio cap. 15. Adde, arborem simpliciter malam, saltem à priori & à toto genere, non nisi fructus malos facere; eademque ratione etiam infideles, quibus cum illic fit comparatio, ex maiori parte fructus bonos non facere, vt antea dictum.

Ad secundum Respondetur, eius generis loca pertinere ad opera pietatis, quæ ad conciliandam salutem spectant; quæ quidem sine Christi gratia fieri non possunt, vt alibi dictum.

66 Ad tertium Respondetur, sensum esse, id quod fit contra fidem, peccatum esse; siue per fidem, intelligatur ipsa fides Christiana; siue quod verius est, *Conscientia*, aut rectum rationis decretum, iuxta Chrysostomi, Glossæ, aliorumque Patrum, & interpretum certam & communem interpretationem; quæ satis ex ipso textu patet, & recte pluribus declaratur à S. Bernardo tract. de præcepto & dispensat.

67 Ad quartum Respondetur, illic sermonem duntaxat esse de Iudæis, qui tempore etiam nouæ legis, in vsu ciborum, legem Moysis putabant seruandam; Et sensus est, hos vbique, & in omni ciborum vsu, ob eiusmodi infidelitatem peccare; cum & immundis seu prohibitis lege vescendo, peccent, ob erroneam conscientiam; & ab immundis abstinendo, in superstitionem incidant. Plura Bellarminus l. 5. de grat. & l. arbitr.

68 Porro contra quartam & sextam assertionem vterius obijciunt Ariminensis, Cassalius, &

qui

qui eum eisdem sentiunt, primo auctoritatem Augustini, contra Pelagianos, potissimum aduersus Iulianum lib. 4. cap. 3. disputantis; cum simpliciter, & absolute negat, in Ethnicis fuisse veras virtutes: cuius proinde eam fuisse sententiam, non solum auctores eius sententiæ, ex Augustini verbis demonstrare sibi videntur; sed etiam ex auctoribus nostræ sententiæ, euidentiæ scilicet verborum conuicti, eam fuisse Augustini sententiam, fatentur, inquit, Hugo Victorinus lib. 1. de Sacramentis part. 11. cap. 8. Ruardus Tapperus a. 11. Bannes hic q. 10. a. 4. ad 1. Suarez lib. 2. de prædestinat. cap. 14. num. 2. & 3. Vasquez 1. 2. disp. 210. cap. 8. num. 73. & sequent. Malderus hic. q. 10. a. 4.

69 Respondeo, male citari Suarium, Vasquium, Malderum; omnes enim isti explicant Augustinum, pro nostra sententiâ; & Vasquez ibi agit de alia quæstione, an opus bonum fieri possit, sine omni auxilio gratiæ. Deinde quidquid isti dixerint, persuaderi mihi nunquam potuit, eam fuisse Augustini sententiam. I. Quia ipse Augustinus in locis antea pro nostra sententiâ citatis, satis aperte contrarium docuit. II. Magister sententiarum, S. Thomas, alijque Scholastici, tam veteres, quam recentiores communiter, speciatim Bellarminus, Gregorius de Valentia, Suarez, Vasquez, in Augustino veratissimi, nunquam Augustinum ita intellexerunt.

70 III. Ipsemet Augustinus seipsum ita declarat, vt solum de operibus pietatis, verisque virtutibus Christianis ad salutem spectantibus, ac vitæ æternæ meritorij loquatur. Nam libro 4. contra Iulianum cap. 3. cum à Pelagianis producti essent Fabritij, Reguli, & Fabij, Ethnicique Philosophi, ait Augustinus: *Nec in istis est vera iustitia, qua iustus ex fide viuunt.*

Deinde ita etiam & sensit, & Augustinum intellexit Prosper cap. 16. de ingratis, in cuius capituli argumento ait: *Natura per se non valet vitæ æternæ fructus edere.* Et multa similia adduximus tom. 2. disputatione 6. quæstione 3. dub. 2. Accedit, quod Augustinus eodem sensu docet tract. 45. in Ioann. & cap. 3. cont. Iulianum, nullum opus esse integre bonum, nisi per fidem ac dilectionem Dei referatur in Deum; quod tamen, sine errore, non nisi ad modum explicatum intelligi potest.

71 IV. Ipsi contrariæ sententiæ defensores denique (etsi nec id quidem vere, vt dicemus) asserunt, Augustinum, aliosque Patres, voculam *fidei* non accepisse, neque pro fide supernaturali, neque pro naturali Dei notitia, sed pro practico iudicio conscientiæ; nec esse sermonem de infidelibus, nisi reduplicatiue ac formaliter, hoc est, *infideliter viuentibus.* Qua ratione igitur dici potest, omnia opera Infidelium, qui vera Dei cognitione carent, ex mente Augustini esse peccata?

72 V. Id ipsum deposcit scopus disputationis Augustinianiæ contra Pelagianos; quorum error vtique in eo positus non erat, quod assererent, posse vtunque nonnunquam aliqua bona opera fieri ab Ethnicis; sed quod simul assererent, posse

opera fieri sine omni fide & gratia Christi quæ ad salutem pertineat, & sint meritoria vitæ æternæ, vt videre est apud Augustinum cit. cap. 3. contra Iulianum. Quare vltimatus scopus Sancti Augustini contra Pelagianos disputantis plus non postulatur, quam vt neget, posse opera pietatis & vitæ æternæ meritoria fieri sine fide & gratia Christi.

73 Vt proinde hæc vera, & solida sit tam Augustini, quam Prosperi, Fulgentij, & aliorum, qui eundem contra Pelagianos disputantem sequuti sunt, explicatio, vt quoties dicunt, nullam veram virtutem esse sine fide & gratia CHRISTI, loquantur de virtute habente verum ac perfectum statum Christianæ virtutis, adeoque valente ad vitam æternam comparandam; quo modo etiam scriptura sine charitate omnia pro nihilo ducit 1. Cor. 13.

Ita Augustinum intellexit Sanctus Thomas, 1. 2. quæstione 6. articulo 2. vbi concludit: *Pater igitur ex dictis, quod sola virtutes infuse sunt perfecta & simpliciter dicende virtutes: quia bene ordinant hominem ad vltimum finem simpliciter. Alia vero virtutes, scilicet acquire, sunt virtutes secundum quid, non autem simpliciter. Ordinant enim hominem bene respectu vltimi finis in aliquo genere, non autem respectu vltimi finis simpliciter.* &c. Similia habet 2. 2. quæstione 23. art. 7. vbi eodem sensu negat, vllam veram virtutem esse posse sine charitate. *Sed si, inquit, accipiatur virtus secundum quod est in ordine ad aliquem finem particularem, sic potest aliqua vera virtus dici sine charitate, in quantum ordinatur ad aliquod particulare bonum. Quo vtroque loco S. Thomas simul etiam mentem S. Augustini interpretatur.*

74 Ita etiam seipsum explicat Augustinus cit. lib. 4. contra Iulianum cap. 3. vbi inter cætera ait: *Quod cum facimus (vitia scilicet fugiendo & innocentiam conseruando) ideo veras virtutes habemus, quia verum est propter quod facimus, id est, hoc natura nostra consentaneum est ad salutem & veram felicitatem. Non enim absurde virtus definita est ab eis, qui dixerunt, virtus est animi habitus natura modo, ac rationi consentaneus. Verum dixerunt. Sed quid sit consentaneum liberanda ac beatificanda natura mortalium nescierunt. Et infra: Si ergo ad consequendam veram beatitudinem, quam nobis immortalis fides, qua in CHRISTO est, vera promittit, nihil profunt homini virtutes, nullo modo vera possunt esse virtutes. Et rursus eodem cap. fin. Aut certe quando saltem concedis, opera infidelium, qua tibi eorum videntur bona, non tamen eos ad salutem regnumque perducere; scio nos illud bonum hominum dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum (non bonum absolute spectatum) sine DEI gratia, qua datur per vnum mediatorum DEI est hominum, nemini posse conferri, per quod solum homo potest ad æternum DEI donum, regnumque perducere. Vbi aperte vides, Sanctum Augustinum non de quolibet opere bono contra Pelagianos disputare.*

75 Ex quibus manifestum est, eam primariam fuisse Augustini contra Pelagianos controuersiam,

an veræ virtutes, verique actus virtutum, ad salutem hominis spectantes, & vitæ æternæ meritorij sine fide & gratia Christi esse possint. In quem proinde sensum non solum illa Augustini dissertatio contra Iulianum, sed etiam alij plures similes loci accipiendi, vbi negat, sine veri Dei cultu & fide veram esse posse virtutem. V. l. 5. de ciuit. c. 16. & lib. 9. cap. 4. & lib. de vera innocentia & in Enchiridio c. 37. & l. 1. Retract. cap. 3.

76 Nihilominus tamen, quia hoc ipsum fauere poterat causæ Pelagianorum, si infidelibus absque fide & gratia Christi, actiones vt cunq; moraliter bonæ & culpæ omnis expertes, frequenter vel vt plurimum concederentur, quandoquidem hoc ipso credibile videri poterat, eas saltem mediate ad salutem hominis fuisse profuturas, vt etiam nos suo modo superius diximus: ideo Augustinus locis citat. vltius progressus, negat actiones infidelium, nimirum à toto genere, vel vt plurimum, aut etiam frequenter fuisse bonas, & omnis culpæ expertes; idque vel quia debita carerent circumstantia, cuius defectu sæpe vitia virtutibus simillima esse soleant; vel ac potissimum quidem ob defectum debiti finis; quia scilicet plerumque non nisi ad vanum aliquem finem vltimo fini contrarium referrentur; ita vt proinde si adæquate spectarentur, iuxta phrasin Apostoli Rom. 14. non essent ex fide, hoc est, secundum rectæ rationis dictamen: non quod de hoc principalis esset Augustino cum Pelagianis disceptatio; quando & ipsi alioquin facile admittebant, quod hoc sensu non est ex fide, peccatum esse; sed quia eius doctrinæ inculcatio ad dissoluendas Pelagianorum obiectiones esset necessaria.

77 Ad quem modum omnia Augustini dicta inter se facile conciliari poterunt:

Eodemque sensu intelligendi sunt Prosper, alijque Patres, quando absolute asserunt, omnia infidelium opera esse peccata, nempe quia vt ipse Augustinus superius citatus loquitur, *Nullum est, quod omni defectu careat.*

78 Secundo speciatim obijcitur Canon 17. Concilij Arausiaci, vbi ea res, aiunt, videtur definita his verbis: *Fortitudinem Gentilium, mundana cupiditas; fortitudinem Christianorum DEI charitas facit.* Respondetur, per mundanam cupiditatem intelligi vanam aliquam finem intentionem: & sensus est, vt plurimum & à toto genere fortitudinem Gentilium eiusmodi vano fine maculari; licet aliquando, sed raro, absque malo eiusmodi fine esse possit: sicut è contrario fortitudinem Christianorum non semper, sed per se, quantum est ex natura Christianæ Religionis, DEI charitas facit: cum tamen vtique inter fortitudinem ex mundana cupiditate, & ex charitate profectam, in vtroque tam fideli, quam infideli, dari possit medium, nempe fortitudo ad suum proprium finem & obiectum, absq; vllius malæ circumstantiæ adiectione, relata.

79 Tertio obijcitur hoc potissimum argumentum. Omnis actio pro fine vltimo habens crea-

turam, est mala: Sed omnia opera Ethnicorum Deum verum non agnoscentium, sunt talia: Ergo. &c. Maior patet. Minor probatur dupliciter. Primo; quia omnia cuiusq; hominis opera referuntur ad vltimum finem ipsi operanti propositum, seu bonum, seu malum: sed omnes Ethnicimalum sibi aliquem vltimum finem, adeoq; creaturam pro vltimo fine propositam habent: Ergo. &c. Secundo quia omnis actio, quæ ad Deum formaliter aut virtualiter non refertur, sed in suo immediato obiecto vltimate conquisit, idque propter se expetit, pro fine vltimo habet creaturam: tales sunt autem omnes Ethnicorum actiones, etiam illæ, quæ à nobis bonæ dicuntur: Ergo. &c.

80 Ad hoc argumentum respondetur, negando primi syllogismi minorem, proprie loquendo. Ad primam probationem respondetur, maiorem simpliciter esse falsam, de vera & proprie dicta relatione intellectam, formali scilicet, aut virtuali; esto vera sit de relatione habituali, quæ tamen opus ex se bonum non inficit, etiam si finis ille vltimus operanti propositus sit malus, vt ex communi docuimus tom. 2. disp. 1. q. 1. dub. 4.

81 Ad secundam probationem Respondetur, maiorem itidem esse falsam: quamuis enim talis actionis obiectum propter se expetatur, non tamen ideo statim expetitur per modum vltimi finis simpliciter, sed solum per modum finis vltimi, in aliquo certo genere obiectorum particularium; quod non est illicitum, si obiectum tale, vt supponimus, sit per se bonum; secus esset; si obiecta essent ex se media & indifferentia, vt ex communi suo loco dictum, & recte notauit Caietanus hic quæstion. 10. art. 4. Ex quibus sequitur, talem hominem proprie etiam non frui creatura, ea phrasi, qua id Doctores communiter illicitum esse tradunt; quia non habet creaturam pro vltimo fine simpliciter; sed potius id ipsum obiectum vna cum actione circa idem versante, sua natura vltius ad vltimum finem refertur; esto latiori significatiõe dici possit creaturæ fructio, vt loco citato, ac etiam disput. 2. q. 3. dub. 2. pluribus dictum.

DVBIVM V

Quid sit hæresis, & apostasia; & quomodo inter se differant.

S. Thomas 2. 2. q. 11. & 12.

82 **E**Gimus hætenus generatim de Infidelitate fidei opposita; nunc è speciebus eiusdem, quid proprie sit hæresis & Apostasia, & quomodo inter se differant, paulo magis explicandum est. Et quod ad hæresin attinet; etsi vox hæresis græce *ἡρесь ἀιρέσις*, seu ab electione dicta, iuxta nominis notionem, latius accipi possit, & vero nonnunquam soleat, ad propositum tamen, pro ut certam speciẽ infidelitatis significat, ex his quæ S. Thomas hic q. 10. a. 5. & quæst. 11. a. 1. & 2. & q. 12. a. 1. ad 3. disputat. ita generatim definitur potest: Est error pertinax, veræ fidei manifestè contrarius, in eo qui Christi fidem

aliquando